

יבמות עו

משה שווערד

1. שערים מצויינים בהלכה

דף עו. ניקב ונסתם, כל שאילו נקרי ונקרע פסול. פרש"י ניקב נקב קטן שנסתם בכל שהוא ואין ניכר, רואים אם גדול כ"כ שאם נקרי האיש הזה נקרע ומרחיב הנקב מחמת דוחק הזרע שמתאסף פסול. [ובשו"ע (אהע"ז סי' ה ס"ד) כתב, דאם ניקב כ"כ באם כשיראה קרי תצא שכבת זרע מן הנקב פסול. ומסביר בבית שמואל (שם סק"ו), דהטעם דניקב פסול משום דשותת דרך הנקב ואינו יורה כחץ ואינו מוליד, משום הכי שיעור הנקב הוא כשאפשר לצאת ממנו הזרע, ומה שכתוב בגמ' דאם נסתם משערים אם ע"כ נקרע ומרחיב הנקב, לאו דוקא אם נסתם, אלא קמ"ל דאפי' אם נסתם מ"מ פסול אם כשנקרע יצא משם הזרע.

2. ערוך לנר מסכת יבמות דף עו עמוד א

בגמרא מיייתנן נהמי חמימי דשערי. תמוה לי היכי מיייתנן לי' לידי עון גדול דהזל"ב משום בדיקה ובשלמא לתי' ר"י דלעיל (לד ב תוס' ד"ה ולא) דבאקראי בעלמא שרי א"ש אבל לתירוץ התוס' קמא קשה וכבר הפליג להשיג על תי' הר"י הרב בית יוסף מפני שהזוהר החמיר מאוד בעון הוצאת ז"ל ואיך שרינן הכא, ולכאורה י"ל כיון דע"פ הדין טעם איסור הז"ל משום מצות פרי' ורבי' הוא כמש"כ התוס' בסנהדרין (גט ב ד"ה והא) א"כ כיון שבלא בדיקה אסור לישא אשה כלל משום ספק פצוע דכא ויבטל מפו"ר א"כ מה שבדק עצמו ע"י הוצאת זרע ליכא משום בטול פרו"ר אדרבא עושה לשם פו"ר ואף דיכול לשא גיורת ומשותרת מספק ואכתי ליכא בטול פו"ר בזה י"ל דלא שכיחי לי', ולפ"ז אין ראי' מזה להתיר הוצאת זרע ג"כ לבדוק אם הדם שראתה הוא ממנו או ממנה והב"ש באהע"ז (סי' כ"ה סק"ב) רצה להביא ראי' מהכא להתיר גם בזה ולפ"ז שאני הכא דעושה משום פו"ר, אכן ק"ל מה שלא ראיתי ברמב"ם ושאר פוסקים שהביאו בדיקה זו דהש"ס כמו שהביא שאר בדיקות דהש"ס כגון בדיקות אטום בריאה (בפ"ז מהל' שחיטה ה"ו) וכדומה ומזה נראה לכאורה דאסור לבדוק בדיקה זו לפ"ז פשיטא דאין ראי' מכאן לדין הב"ש, אכן לא ידעתי למה דחו הש"ס מהלכה, וצ"ע גם על המהרש"ל ביש"ש שהביא בדיקה זו כנראה מדבריו להלכה ולא הזכיר כלל שכל הפוסקים הראשונים השמיטוה:

3. ים של שלמה מסכת יבמות פרק ח סימן טו

טו. דין דעבדינן ליה בלחם שעורים חם, שיתחמם, ויראה קרי, או בהעברת בגדי צבעונים, כשאין מכיר האשה, אבל ביד אסור להוציא ש"ז:

שלח רבא בריה דרב' לרב יוסף (ע"ו ע"א) ילמדנו רבינו, היכא עבדינן, דמייתי ליה לידי (בדיקה) [קרי], למבדקי' לכתחילה, פשיט' שהוא אסור לו להוציא ש"ז ביד, שחייב מיתה, כדאיתא בפ' כל היד (נדה י"ג ע"א) א"ל, מייתנן לחם של שעורים, שהוא בחמימתו, ומניחין ליה סמוך לביצים, אנקב בית הרעי, שממנו יתחמם, והוא יראה קרי, או בכל הדומה לו, וה"ה אם ירגיש בעצמו שיבא לידי קרי בהסתכל בבגד צבעונים של אשה, עבדינן ליה הכי, ומ"מ, אם מכיר האשה, אף להסתכל בבגדיה אסור, בפרט אם היא אשת איש, ואפשר בפנויה שרי, אבל להסתכל באשה גופ', אפי' בפנויה אסור, ולא עבדינן ליה תקנתא בהא, כדמוכח בסוף סורר ומורה (סנהדרין ע"ה ע"א):

4. שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק א סימן ע

בענין בדיקת הזרע לידע איך לרפאהו שיוכל להוליד כ"ב אלול תשט"ו. מע"כ ידידי הרה"ג מהר"ר אפרים גרינבלאט שליט"א.

הנה בדבר אדם שצריכים הרופאים לבדוק את הזרע שלו כדי שיוכלו לידע איך לרפאהו כדי שיוכל להוליד ששאלת אם אין בזה משום איסור הוצאת זרע לבטלה.

והנה ביבמות דף ע"ו איתא א"ר יהודה אמר שמואל ניקב ונסתם כל שאילו נקרי ונקרע פסול ואי לאו כשר שלח ליה רבא בריה דרבה לר' יוסף היכי עבדינן א"ל מייתנין נהמא חמימא דשערי ומנחינן ליה אבי פוקרי ומקרי וחזינן ליה ולאביי מעברינן קמיה בגדי צבעונין כדי שיהרהר באשה ונקרי ומשמע שם של"פ וב' הדרכים מותר א"כ מפורש שכיון שהוא לצורך לידע אם מותר לישא ישראלית מותר לעשות מעשה שיגרום לו להוציא זרע. וגם מותר להרהר באשה אף שהוא אסור מקרא דונשמרת כדאיתא בכתובות דף מ"ו מ"מ כיון שהאיסור הוא כדי שלא יבוא לידי קרי מותר כאן כיון שהוא לצורך בדיקה שמא יותר ע"י זה לישא אשה ישראלית. ויש למילף לעובדא דידן עוד מכ"ש דהתם הא יכול ליקח גיורת ומ"מ מותר לבדוק בהוצאת זרע בשביל הצורך ליקח ישראלית שג"ז הוא צורך ולא נחשב לבטלה כ"ש בכאן שעתה אינו מוליד שיש להתיר להוציא זרע כדי לידע איך לרפאותו שיווליד שהוי זה לצורך ולא לבטלה.

אבל חזינן משם שע"י משמוש בידים בהאבר אסור דלכן שאל היכי עבדינן. והטעם נראה משום דעל משמוש ידים בהאבר איכא איסור לא תנאף כדתנא דב"ר ישמעאל בנדה דף י"ג לא תנאף לא תהא בך ניאוף בין ביד בין ברגל שזה לא הותר אבל ע"י מעשה בשאר אברים כגון הא דנהמא חמימא דשערי אבי פוקרי וכן להרהר באשה כדי שיצא הזרע שליכא בזה איסור לא תנאף אלא איסור הוצאת זרע לבטלה מותר לצורך בדיקה שלא נחשב זה לבטלה. ולכן גם בעובדא דידן אין להתיר ע"י משמוש בהאבר אבל ע"י הדברים שמתירין שם היה לן להתיר גם בכאן ואף שהוא רק ספק הא גם התם הוא רק ספק דעיקר הטעם משום שעכ"פ הוא לצורך פו"ר אבל בכאן כיון שרשאי בתשמיש עם אשתו אין לעשות ע"י הרהור באשה וע"י נהמא חמימא דשערי אבי פוקרי אלא בתשמיש ואם להבדיקה טוב בהלבשת הכיסים על אברו בשעת תשמיש הוא עדיף כיון שדעת הגר"ע באחיעזר שהוא דרך תשמיש לענין אשה שסכנה לה להתעבר אף שלדעתו לא מסתבר זה כלל אבל עכ"פ הא הגר"ע סובר כן. ואם זה לא טוב לבדיקה אז יהיה רשאי לדוש מבפנים ולזרות מבחוץ לתוך בקבוק. ושמעתי שגם הגאונים מדור הקודם התירו זה לבדיקה.

ולבעול בבית הרופא והרופא יקבץ הזרע ממעי האשה אף אם יהיה זה טוב לבדיקה הוא פריצות גדולה שאין כדאי לעשות כן אלא יעשה כדכתבתי, יידו, משה פיינשטיין

5. שערים מצויינים בהלכה

אטו כו"ע יעקב אבינו הואי דכתיב ביה כחי וראשית אוני. יש מקשים דלפי זה נולד ראובן מביאת לילה הראשונה, וא"כ יש חשש בני תמורה דהוא חשב שהיא רחל. ע"י בכרכי יוסף (או"ח סי' רמ סק"ד) שהביא כמה תירוצים והוא דחה אותם, ותירץ דכיון שמסר סימנין לרחל, והיא מסרה אותם ללאה, הרי הוא עשה מה שמחויב לעשות, ומה שנעשה מעשה, אין עליו שום אחריות וחטא, ומסתייע מדברי הרמ"ע מפאנו (מאמר חקור דין ח"ג

6. פתח עינים על יבמות דף עו/א

אטו כו"ע יעקב אבינו הוו דכתיב כחי וראשית אוני שלא ראה קרי מימיו. מכאן דקדקתי עמ"ש הראב"ד בס' בעלי הנפש לישב שלא יהיה ראובן ח"ו בן תמורה ולחד שינויא תירץ שלא נתעברה בלילה ההיא ע"ש והרי כתיב כחי וראשית אוני. ומה שתירצתי אני עני לקושיא זו דראובן בספרי הקטן ברכי יוסף א"ה סי' ר"ם עתה דקדקתי שהוא רמוז בזה הקדוש פ' ויצא בסתרי תורה דף קנ"ה סוף ע"א ע"ש שש אנכי: ודע כי יעקב

אע"ה בא לתקן מה שחטא אדה"ר בג"ע והוא שומר הברית ולא ראה קרי מימיו כמ"ש בזהר הקדוש ובכתבי האר"י זצ"ל וז"ש שהיתה מטתו שלימה מלבד הפשוט שכל זרעו צדיקים ולא מת א' בחייו וזהו שלימה והובטח שלא יראה גהינם ולכן וישתחו ישראל על ראש המטה:

7. רבי אברהם מן ההר (מהד' בלוי) מסכת יבמות דף עו עמוד א

אטו כולי עלמא יעקב וכו'. פירש רבינו שלמה שראובן היה מטיפה ראשונה שיצא ממנו, שלא ראה קרי מימיו עד שנוצר ראובן. דמצרכת ליה לעשות כולי האי כדי 40* שיראה קרי, עד כאן. ולא נהיר, שאין לומר שראובן היה מטיפה ראשונה, דהא אסיקנא סוף פרק ארבעה אחין (41) שאין אשה מתעברת מביאה ראשונה. ואין ראוי לומר שלא באצבעה מיעכה ונתעברה מראובן מביאה ראשונה (42) שאין סידור הפרשה מורה כך, דכתיב (43) ויבא אותה אליו ויבא אליה, ואחר ספרו תרעומת יעקב ונשואי רחל כתיב (43) וירא י"י כי שנואה לאה ויפתח את רחמה ורחל עקרה. דמשמע שלאחר שבא על רחל ונעשית עקרה פתח השם רחמה של לאה, כלומר שקבלה זרע מיעקב והרתה ונוצר ראובן. **ועיקר הפירוש הוא דכתיב כחי וראשית אוני, שלא ראה קרי מימיו עד שבא על לאה אמו לא בסיבת תשמיש אשה ולא בסיבה אחרת מקרית.** ואם ראובן היה הנוצר מזרעו תחלה, ולא יצא מיעקב זרע מעולם עד שבא על לאה, והבן הראשון שהוליד היה ראובן, **ודאי הוא ראשית אוננו וכחו, שאליו היתה כונתו בכל זרע שהוציא בביאות ראשונות שבא על לאה אמו.** וזהו העיקר.

8. בן יהודע על יבמות דף לד/ב

והנה יש להקשות מאחר שגם לאה מוכרת לומר שמיעכה באצבע, למה נקראו מועכות של בית רבי על שם תמר ולא נקראו על שם לאה דהיתה קודם תמר. גם ארז"ל [בראשית רבה נ"א] על בנות לוט נתעברו מביאה ראשונה. וכן אמרו [שם מ"ה] על הגר, ומוכרת לומר דמעכו באצבע. וכולהו קדמי לתמו. [1] ונראה לי בס"ד דאיתא בספר פחד יצחק, חידוש נפלא, דאם נולדה נערה ביום ששי בשבת לא יהיה לה בתולים, כן היה הטבע בזמן הקדמונים. ולכן היו עושים קבלת עדות על לידתה ביום שנולדה, כדי שלא יהיה לבעלה טענת בתולים. ע"ש. ולפי זה כיון דהטבע בזמן הקדמונים היה כך, אפשר דלאה וכן הגר וכן בנות לוט נולדו ביום ששי, דלא היה להם בתולים מעיקרא, ולכן אשה זו תתעבר מביאה ראשונה. דאין כאן צורך לעשותה כלי. דהוא עשוי מאיליו, ולא התחילה תקנה זו למעך באצבע אלא מתמר ואילך. [2] **ועוד נראה לי בס"ד, דלעולם גם לאה אמנו ע"ה מיעכה באצבע, אך לא עשתה דבר זה מדעתה ורצונה, אלא כך צוה יעקב אבינו ע"ה לרחל אמנו ע"ה שתעשה כך, כדי שלא תהיה ביאה ראשונה בלי הולדה, ורחל מסרה דבר זה ללאה עם כל שאר סימנים שמסר לה, וכן הגר אברהם אבינו ע"ה צוה לה בכך, ובנות לוט אין הכי נמי מעכו באצבע, אך לא רצו חז"ל לקרא למועכות של בית רבי שהיו גדולים על שם בנות לוט, וקראום על שם תמר שהיא עשתה דבר זה מדעתה ורצונה, דרוח ה' דבר בה שתעשה כן, כדי שתתעבר מביאה ראשונה, ולכן כיוונה ברוח הקודש, ואמרה [בראשית ל"ח כ"ה] לאיש אשר אלה לו אנכי הרה, אלה אותיות לאה, כלומר אתה בן לאה, ולכך עשיתי עמך מעשה לאה, למעך באצבע, ולכן נתעברתי:**

9. רמב"ם יד החזקה הלכות איסורי ביאה פרק כא

(ח) נשים המסוללות זו בזו אסור וממעשה מצרים הוא שהזוהרנו עליו שנאמר כמעשה ארץ מצרים לא תעשו אמרו חכמים מה היו עושים איש נושא איש ואשה נושא אשה ואשה נשאת לשני אנשים אע"פ שמעשה זה אסור אין מלקין עליו שאין לו לאו מיוחד והרי אין שם ביאה כלל לפיכך אין נאסרות לכהונה משום זנות ולא תיאסר אשה על בעלה בזה שאין כאן זנות וראוי להכותן מכת מרדות הואיל ועשו איסור ויש לאיש להקפיד על אשתו מדבר זה ומונע הנשים הידועות בכך מלהכנס לה ומלצאת היא אליהן:

10. שיעורי ר' דוד מסכת יבמות דף עו עמוד א

(קנב) נשים המסוללות זו בזו, אי הוי נמי זונה לבעלה גמ' דא"ר הונא נשים המסוללות זו בזו, פסולות לכהונה. ויש לעיין לרב הונא דחשיב זנות ליפסל לכהונה, האם חשיב ג"כ זנות שתהא נאסרת לבעלה ישראל כשעשתה כן ברצון. ובפשוטו היה מקום לומר דהאיסור לבעלה אינו תלוי בשם זנות אלא בחומר איסור דאשת איש, דהא ביבמה לשוק קי"ל דאינה נאסרת על היבם, אפ"י אי אין קידושין תופסין ביבמה, משום דאין כאן חומר איסור דאשת איש. אכן ברמב"ם משמע לא כן, דפסק (בפכ"א מאיסו"ב ה"ח) דלא כרב הונא, אלא דאע"פ שמעשה זה אסור מ"מ אין מלקין עליו, דאין שם ביאה כלל, לפיכך אין נאסרות לכהונה משום זנות, ולא תיאסר אשה על בעלה בזה

שאינו כאן זנות ע"כ. ומשמע לכאורה דלרב הווא דחשיב זנות לפוסלה לכהונה, נאסרת גם לבעלה, דהא הרמב"ם הוסיף שאין כאן זנות, ויש לדחות.

11. שו"ע אה"ע סימן כ

(ב) נשים המסוללות (פי' המשחקות ומתחככות) זו בזו, אסור. ממעשה ארץ מצרים (ויקרא יח, ג) שהזוהרנו עליו. וראוי להכותן מכת מרדות, הואיל ועשו איסור. ויש לאיש להקפיד על אשתו מדבר זה, ומונע הנשים הידועות בכך מלהכנס לה ומלצאת היא אליהן:

12. שו"ע אה"ע סימן ה

(א) פצוע דכא וכרות שפכה אסורים לישא ישראלית ומותרים בגיורת ומשוחררת. ואפילו כהן שהוא פצוע דכא מותר לישא גיורת ומשוחררת, לפי שאינו בקדושתו. ואפילו נתינה או אחת מהספקות מותרת לו, הואיל ופצוע דכא אסור לבא בקהל לא גזרו על הנתינים ולא על הספיקות, אבל אסור בממזרת ודאית, שהרי אסורה מן התורה. ויש מתירים, אפי' בממזרת (טור והראב"ד והרשב"א):

13. חלקת מחוקק על אה"ע סימן ה

[A] לפי שאינו בקדושתו. משמע דה"ה גרושה וחללה (דמה לי זונה מה לי גרושה וחללה דהא בחד קרא כולהו כתיבי אשה זונה וחללה וגרושה מאישה לא יקחו וגיורת זונה היא דנבעלת לכותי כך פרש"י פ' הערל דף ע"ו ע"א כהן כשר אסור בגיורת ומשוחררת משום זונה שנבעלה בגיורת) [B] וכן אין עליו שום קדושת כהן כגון לטמא למתים ולישא כפיו דמאחר שאתה מתירו בגיורת שהיא זונה דקרא ה"ה שאר מצות כהונה והוי כזר בעלמא וקשה דהרמב"ם (פ"ז מה' ביאת מקדש) מנה המומין שהכהנים נפסל בהם ומנה י"ב מומין באברי הזרע וכרות שפכה אחת מהן וכתב שם שהבעל מום אוכל בקדשי קדשים משמע דלא הוי זר ומקרא מלא הוא מרוח אשך ותרגומו מריס פחדין וכתב וכתב מקדשי הקדשים יאכל ואע"ג דתנן בריש פ' הערל דכהן פצוע דכא אוכל בתרומה תרומה שאני דאפי' עבדים אוכלים בתרומה (שם ריש פ' הערל):

14. בית שמואל על אה"ע סימן ה

(א) פצוע דכא. יש בזה ג' שיטות לדעת הרמב"ם דפוסק איסור התחתנות בז' אומות ונתינים היינו בגיורתן כמ"ש בס' הקודם לכן מותר פ"ד בנתינים משום דהם גרים מדאורייתא ודוד גזר עליהם ובפסולים לא גזר ואסור בממזרת כי לענין איסור ממזר בקדושתן קאי כ"כ המגיד והא דכהן פ"ד מות' בגיורת ואסור בממזרת לפי שאין מפורש לאו גירות בתורה גם הוא לאו שאינו שוה בכל אבל בממזרת אסור ואין לנו להתיר אלא מה שמנו חז"ל כ"כ המגיד [A] ולישא גרושה וחללה אסור דהא מפורש בתורה אע"ג אף גיורת אסורה משום זונה וזונה מפורש בתורה מ"מ האיסור אינו מפורש אלא ילפינן מקרא דיחזקאל דגיורת בכלל זונה. וע"ש במגיד פ"ח הא"ב דין ג' לדעת הראב"ד ורשב"א ילפינן מקרא דיחזקאל בתולת מזרע בית ישראל ואינה בכלל זונה ולא כח"מ שכתב דמותר בגרושה. ולשיטת הפוסקים דס"ל כלישנא בתרא דרבא דאיסור התחתנות אפילו בגיורת ומ"מ פ"ד מותר בנתינים אע"ג דמפורש לאו דידיה והוא לאו השה בכל מזה ילפינן דמותר ג"כ בממזרת ולכאורה קשה לשיטה זו למה לא אוקמי מתני' פי"י כל האסורים לבוא בקהל מותרים זה בזה איירי בפ"ד דאסור לבוא בקהל מותר בממזרת ולפי שיטה זו נראה כהן פ"ד מותר בגרושה ולשיטת בעל המאור ס"ל נמי כרמב"ם לא תתחנן קאי בגיורת לכן בפ"ד מותר בנתינים מאחר שנתגירו וס"ל פ"ד בקדושתו קאי וכהן פ"ד אסור בגיורת ובממזרת וכן פסק בש"ג בשם ריא"ז והובא ג"כ בד"מ:

15. פתחי תשובה על אה"ע סימן ה

[א] ... [B] (ובס' בית מאיר כתב ולעד"נ שכל הנאמר בו אינו בקדושתו היינו רק לענין קדושת הזיווג ומשום שאסור בקהל אבל לענינים אחרים כהן גמור כו' ע"ש):

16. רמב"ם יד החזקה הלכות איסורי ביאה פרק יג

(יד) אל יעלה על דעתך שמשמון המושיע את ישראל או שלמה מלך ישראל שנקרא ידיד יי' נשאו נשים נכריות בגיורתן אלא סוד הדבר כך הוא שהמצוה הנכונה כשיבא הגר או הגיורת להתגייר בודקין אחריו שמא בגלל ממון שיטול או בשביל שררה שיזכה לה או מפני הפחד בא להכנס לדת ואם איש הוא בודקין אחריו שמא עיניו נתן באשה יהודית ואם אשה היא בודקין שמא עיניה נתנה בבחור מבחורי ישראל אם לא נמצא להם עילה מודיעין

אותן כובד עול התורה וטורח שיש בעשייתה על עמי הארצות כדי שיפרושו אם קבלו ולא פירשו וראו אותן שחזרו מאהבה מקבלים אותן שנאמר ותרא כי מתאמצת היא ללכת אתה ותחדל לדבר אליה:
(טו) לפיכך לא קבלו בית דין גרים כל ימי דוד ושלמה בימי דוד שמא מן הפחד חזרו ובימי שלמה שמא בשביל המלכות והטובה והגדולה שהיו בה ישראל חזרו שכל החוזר מן העכו"ם בשביל דבר מהבלי העולם אינו מגירי הצדק ואעפ"כ היו גרים הרבה מתגיררים בימי דוד ושלמה בפני הדיוטות והיו ב"ד הגדול חוששין להם לא דוחין אותן אחר שטבלו מכ"מ ולא מקרבין אותן עד שתראה אחריתם:
(טז) ולפי שגירי שלמה נשים ונשאין וכן שמשון גייר ונשא והדבר ידוע שלא חזרו אלו אלא בשביל דבר ולא על פי ב"ד גירום חשבן הכתוב כאילו הן עכו"ם ובאיסורן עומדין ועוד שהוכיח סופן על תחלתן שהן עובדות כו"ם שלהן ובנו להן במות והעלה עליו הכתוב כאילו הוא בנאן שנאמר אז יבנה שלמה במה:

17. רש"י על יבמות דף ע/ב

ותיפוק ליה – [1] דאפי' גיירה מצרית ראשונה היא ואפ"ה קרי ליה חתנות:

18. תוספות מסכת יבמות דף עו עמוד ב

ותיפוק ליה משום דהויא מצרית ראשונה - פי' בקונט' ואפ"ה קרי ליה חתנות וקשה דפשיטא דשייך בה חתנות דהא תפסי בה קידושין [2] ונראה דפריך דהיאך נשאה שלמה הא מצרית ראשונה הואי ואסורה בקהל.

19. חידושי הריטב"א מסכת יבמות דף עו עמוד ב

ותיפוק ליה משום מצרית ראשונה. פרש"י ז"ל ותיפוק ליה דאפילו גיירה מצרית ראשונה היא ואפילו הכי קרי ליה חתנות. ולא נהירא, דמאי קושיא, דאנן לא אמרינן אלא דבגיות שאין קדושיה תופסין לא קרי חתנות, אבל כל שהיא בגירות דקדושין תופסין בה אף על פי שהוא באיסור לאו חתנות שייך ביה כדשייך במזמרת ודכוותה בחייבי לאוין שאין בהן כרת, [3] אלא ה"פ ולמה גיירה שלמה כיון דסוף סוף לאחר גירותה עדיין היא אסורה משום מצרית ראשונה אלא ודאי לא גיירה ואפ"ה קרי ליה חתנות וקשיא לרבא.

20. ריטב"א על יבמות דף עו/ב

וכ"ת הנך אזדו לעלמא והני אחריני נינהו. [1] פרש"י ז"ל כי כל המצריים טבעו בים וכי אזהר רחמנא על מצרי ראשון ושני משום ערב רב הוא דאזהר, ואינו נכון, שהרי לא טבעו בים אלא אותם שיצאו למלחמה עם פרעה אחר ישראל, [2] ויש שפי' דמ"מ רובם טבעו ולא נשארו אלא מייעוט ומן אומות אחרות הוא שנתיישבו שם, וליתא, דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי, [3] והנכון דלרבותא נקיט לה דלא מצית למימר כי בימי שלמה המלך כבר מתו או הלכו להם כל המצרים שנשארו במצרים בימי משה והני אחריני נינהו:

21. באור הגר"א על אה"ע סימן ד

[יח] ולהראש"ש כו'. כ"ה בתוספת' סוף ידיים בו ביום עמד יהודה גר עמוני כו' א"ל ר"ג אף גר מצרי כיוצ' בו א"ל למצרים נתן להם הכתוב קצבה שנאמר מקץ ארבעי' שנה אקבץ את מצרי' כו'. ועיין תוס' שם ע"ו ב' ד"ה מנימין כו' ובסוטה ט' א' ור"ש ביד'י שם. וכן משמע בירושלמי הנ"ל שאף ר"ע כן ס"ל וז"ש ביבמות ע"ו ב' וכ"ת הנך אזלי כו' ר"ל בימי סנהריב והתני' א"ר בנימין אלמא שבו למקומן כמ"ש בתוספת' דיד'י ודברי רש"י שם ד"ה הנך כו' כבר סתן הרשב"א דהא לא טבעו בים אלא אנשי מלחמה וכן הסכים הרמב"ן והרשב"א והביאו כמה גאונים כדעת תוס' ורא"ש ומ"מ דברי רש"י י"ל כמ"ש באגדה כמה שאלו לקו בים כך לקו הגותרים במצרי':

22. ערוך לנר מסכת יבמות דף עו עמוד ב

ברש"י ד"ה הנך. מתו וטבעו. ק"ק איך אפשר דכלם טבעו דהא כתיב ושמעו מצרים כי העלית וי"ל לפי מה שכתבו הרא"ש והריטב"א דהרוב מתו והמיעוט נשאר ולכן פריך דכל דפריש מרובא פריש, רק דהריטב"א הקשה על זה דהא ה"ל קבוע ולענ"ד לק"מ כיון דנשאה שלמה בירושלים א"כ הוי אזלא איהי לגבי' ובזה אמרינן כל דפריש וכו' כדאמרינן לעיל (טז ב) ע"ש בתוס' (ד"ה בדוכתא):

בקהל מיד [ועי' בגמ' כתובות (טו.)]. [ובמנ"ח (מצוה תקסד) הקשה, לפי סברת השטמ"ק בשם הרא"ש והריטב"א במס' ב"מ (ו:)] גבי קפץ אחד מן המנויין, דהקשו התוס' דליבטל ברובא, ותירץ השטמ"ק דכיון דאמרה תורה (בחקתי כז-לב) "העשירי יהיה קודש", א"כ עשירי ודאי בעי ולא ספק, וגם רוב הוא ספק אלא דהתורה התירה ספק כזה, אבל כל שהתורה הקפידה לא מהני רובא, וה"נ התורה הקפידה (תצא כג-ט) "דור שלישי יבא וגו'", א"כ צריך שיהי' ודאי שלישי ולא מהני רוב, ונשאר בצ"ע. [ובסברת השטמ"ק מתרץ רבינו יהונתן בהגהות מטה יהונתן (יו"ד סי' קכט) קושיית הש"ך (ס"ק כח), ומפני שאינו שייך לעניינינו לכן לא הבאנוה.

שם ע"ב מנימין גר מצרי כו' אמר אני מצרי ראשון כו'. הקשו התוס' הא היה מותר לבא בקהל שכבר עלה סנחריב ובלבל כל העולם כו', והביאו תוספתא דאמר ר' עקיבא למנימין טעית שכבר עלה סנחריב כו'. וברמב"ם (איסורי ביאה סוף פי"ב) כתב, שעלה סנחריב ובלבל כל האומות כו', והמצרים שבמצרים עתה אנשים אחרים הם, וכן האדומים, ומפני שנתערבו כל הפורש מהם להתגייר חזקתו שפירש מן הרוב ומותר לבא

24. תוספות ישנים מסכת יבמות דף עו עמוד ב

כדי שיהא בן בני ראוי לבא בקהל. ותימה שהרי גם בנו מותר לבא בקהל דהא אמרינן בא סנחריב ובלבל כל העולם כולו. וי"ל שאני הכא משום (דאמרינן כה"ג) [דכתב בה"ג] שמצרים חזרו למקומן דכתיב מקץ ארבעים שנה אקבץ את מצרים ואף על גב דגבי עמון נמי כתיב ושבת את שבות בני עמון התם לא כתיב שום זמן ושמא עדיין לא בא אבל גבי מצרים כתוב מקץ ארבעים שנה וא"כ מסתמא שבו למקומן. ובתוספתא קאמר בהדיא אמר לו ר"ע מנימין טעית בא סנחריב ובלבל כל העולם כולו ומ"מ פריך שפיר הכא וכי תימא הנך אזלו לעלמא וכו' שהרי בימי שלמה עדיין לא בלבל אותם סנחריב:

25. רמב"ם יד החזקה הלכות איסורי ביאה פרק יב

(כה) כשעלה סנחריב מלך אשור בלבל כל האומות ועירבם זה בזה והגלה אותם ממקומם ואלו המצרים שבארץ מצרים עתה אנשים אחרים הם וכן האדומים שבשדה אדום והואיל ונתערבו ד' אומות האסורים בכל אומות העולם שהן מותרים הותר הכל שכל הפורש מהן להתגייר חזקתו שפירש מן הרוב לפיכך כשיתגייר הגר בזמן הזה בכל מקום בין אדומי בין מצרי בין עמוני בין מואבי בין כושי בין שאר האומות אחד הזכרים ואחד הנקבות מותרין לבא בקהל מיד:

26. שו"ע אה"ע סימן ד

(ט) שאר כל האומות, לאחר שנתגיירו, הרי אלו כישראל, מיד: (י) האיזנא נתבלבלו כל האומות. לפיכך עמוני ומואבי ואדומי שנתגיירו, מותרין לבא בקהל מיד. דכל דפריש מרובא פריש ואנו תולים שהוא מרוב אומות שהם מותרים מיד. להרמב"ם הוא הדין למצרי. ולהרא"ש, מצרי באיסורו עומד:

27. ספר מנחת חינוך - מצוה תקסא - אות ח

... אך קשה נהי דהגרות הוי פירש, מכל מקום הבית דין ראו שנתגייר, והוי ליה כפירש בפנינו, והרבה פוסקים סוברים דאף דלא לקח מן הקבוע רק פירש בפנינו, הוי ליה קבוע גמור כידוע [יו"ד סי' ק"י ס"ג בהג"ה]. וצע"ג היאך לא הרגישו בזה האחרונים. ואפשר לומר דסנחריב בלבל כל האומות והיו כולם ניידי ובטל הקביעות, ואח"כ כשפירשו לעיירות בכל עיר היו מיעוט כנגד העולם, על כן הוי ליה פירש. אך זה צ"ע בר"מ פ"ב משבת

ה"כ ובהרב המגיד ובכסף משנה שם, ובסוגיא דיומא פ"ד ע"ב, ובאתי רק לעורר. שוב ראיתי במשנת חכמים שהתעורר בזה, אך לא ביאר היטב כמו שביארתי, עיי"ש במצוה מ"א, והנאני. - קומץ מנחה>:

28. שיעורי ר' דוד מסכת יבמות דף עו עמוד ב

ותירץ המנ"ח שם דכיון דסנחריב בלבל כל האומות והיו כולם ניידים ובטל הקביעות, ואח"כ כשפירשו לעיירות, בכל עיר היו מיעוט כנגד העולם, על כן הו"ל פירש, ע"כ. ותמוה תירוצו דהא אפי' אם עמוני אחד נתיישב בעיר, הו"ל קבוע, וא"כ מה תירץ דבכל עיר היו מיעוט כנגד העולם, דהא עכ"פ בעיירות אלו דהוי מיעוט מהן, הרי הוו כמחצה על מחצה, וממילא שוב אח"כ איכא איסור נמי על כל עיר ועיר, דכיון דהוי ספק על כל אחת, דשמא זו היא העיר ההיא, הוי הדין על העיירות שהן כולן כמחצה על מחצה.

29. שו"ת נודע ביהודה מהדורה תנינא - אבן העזר סימן מב

על מה שהקשה על הרמב"ם בפ"י מהל' מלכים הלכה ח' שפסק דבני קטורה חייבים במילה והואיל שנתערבו היום בני ישמעאל בבני קטורה יתחייבו הכל במילה בשמיני ואין נהרגין עליהם. והקשה מעלתו הא הרמב"ם כתב בפ"י מהל' איסורי ביאה הלכה כ"ה כשעלה סנחריב מלך אשור בלבל כל האומות וערבם זה בזה ואלו המצרים שבארץ מצרים עתה אנשים אחרים וכן האדומים שבשדה אדום והואיל ונתערבו ארבע אומות האסורים בכל אומות שבעולם שהן מותרים הותר הכל שכל הפורש מהם להתגייר חזקתו שפירש מן הרוב לפיכך כשיתגייר גר בזמן הזה בין אדומי בין מצרי בין עמוני ובין מואבי בין כושי וכו' מותרים לבוא בקהל מיד עכ"ל הרמב"ם. וכן הוא בפרק ד' במס' ידים משנה ד' ובמס' ברכות דף כ"ח ע"א בו ביום בא יהודא גר עמוני ועמד לפניו אמר להם מה אני לבא בקהל אמר לו ר"ג אסור אתה אמר לו ר' יהושע וכי עמונים ומואבים במקומן הן יושבין כבר עלה סנחריב מלך אשור ובלבל את כל האומות והתירוהו לבא בקהל ע"ש. הרי דאמרינן כל דפריש מרובא פריש ואיך פסק הרמב"ם דנתחייבו הכל במילה שמא מבני קטורה הם הא סנחריב בלבל כל האומות ולא נשאר אומה במקומה וכל דפריש מרובא פריש דלאו מבני קטורה הם ע"כ קושייתו. הנה כבר קדמהו בקושיא זו הגאון בעל שאגת אריה בדיני מילה סי' מ"ט, אמנם נראה לי לתרץ ע"פ מה דאיתא במס' חולין דף י"א דילפינן דאולינן בתר רובא דאיתא קמן מסנהדרין דכתיב אחרי רבים להטות ורובא דליתא קמן ילפינן מפסח וקדשים או מהורג את הנפש או משחיטה עצמה לכל מר כדאית ליה. ומעתה אני אומר דכל הגי ילפותא שייכים גבי ישראל אבל גבי בני נח לא שייך הגי ילפותא דאפי' לילך אחר רובא דאיתא קמן לא ידעינן גבי ב"נ דהא אחרי רבים להטות גבי ישראל נאמר ולא לבן נח ... ומעתה מה דגלי לן קרא דאולינן בתר רובא היינו בישראל אבל לגבי ב"נ לא ידעינן דנילך אחר רובא וממילא חיישינן לחומרא למיעוט דשכיח. ומעתה מיושב קושיא הנ"ל על הרמב"ם דגבי יהודא גר עמוני וכן גבי מצרי ואדומי שנתגיירו מותרים לישא בת ישראל הואיל ובלבל סנחריב כל האומות ואולינן בתר רובא ומותרים לבוא בקהל דכיון דכבר נתגיירו יש להם כל דיני ישראל וגבי ישראל אולינן בתר רובא משא"כ לענין חיוב מילה בדין ב"נ דיינינן להו שפיר פסק הרמב"ם דכולם צריכין למול מספק שמא הם מבני קטורה דחייבין במילה הואיל ולגבי ב"נ לא אולינן בתר רובא וחיישינן למיעוטא להחמיר שמא הם מבני קטורה ודוק:

30. רמב"ן על דברים פרק כג פסוק ה

והנראה אלי כי הכתוב הרחיק שני האחים האלה שהיו גמולי חסד מאברהם, שהציל אביהם ואמם מן החרב והשבי (בראשית יד טז), ובזכותו שלחם השם מתוך ההפכה (שם יט כט) והיו חייבין לעשות טובה עם ישראל, והם עשו עמהם רעה האחד שכר עליו בלעם בן בעור והם המואבים, והאחד לא קדם אותו בלחם ובמים כאשר קרבו למולו, כמו שכתוב (לעיל ב יח יט) אתה עובר היום את גבול מואב את ער וקרבת מול בני עמון והנה הכתוב הזהירם (שם פסוק יט) אל תצורם ואל תתגר בם, והם לא קדמו אותם כלל, כי היה הכתוב אומר "כאשר עשו לי בני עשו המואבים והעמונים", אבל לא הזכיר עמון, שלא קדמו אותם:

31. חידושי הריטב"א מסכת יבמות דף עו עמוד ב

איש דרכו לקדם ואשה אין דרכה לקדם. הק' בתוס' דמשמע הכא ומן המקרא הזה כי המואבים לא קדמו לישראל בלחם ומים, ואילו במשנה תורה כתיב אוכל בכסף תשברני ואכלתי ומים בכסף תתן לי ושתיתי כאשר עשו לי

בני עשו היושבים בשעיר והמואבים היושבים בער, ות' כי המקרא לצדדים כתיב לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה' על דבר אשר לא קדמו אתכם [נ"א: עמוני] בלחם ובמים, ואשר שכרו עליך המואבים את בלעם בן בעור, דהא ודאי לא עמונים שכרו את בלעם, אלא ע"כ לצדדים כתיב קרא, והא דאמרינן הכא גבי רות המואבית ואשה אין דרכה לקדם, חדא מינייהו לרבנותא נקט דאפילו לחם ומים אין דרכה של אשה לקדם וכ"ש שאין דרכה של אשה לשכור, וכן אמרו בירושלמי בפירוש ואין דרכה של אשה לשכור, וכן עיקר, וכן כתב רבינו הרמב"ן ז"ל בפירוש התורה.

32. בן יהודע על יבמות דף עו/ב

מאי מדיו כמדתו. י"ל מה זה ועל מה עשה הקב"ה הנס הגדול הזה לשנות המציאות, שיהיו עולים בגדי שאול המלך ע"ה כפי מדתו של דוד המלך ע"ה, ומה צורך היה בדבר זה. ונ"ל בס"ד על פי מה שכתב הרב עיר בנימין ז"ל, בשם הרב עשרה מאמרות, שאי אפשר להיות כסא דוד מוכן, רק בהקדים מלכות שאול, כמו שקדמה רחל ללאה, והכינה כסא ללאה אחותה, בסוד ברתא מקננת לאימא, והוכן כסא לאה על ידי רחל, כמו כן הוקדם מלכות שאול שהוא מרחל למלכות דוד שהוא מלאה, וכן לעתיד יהיה מוכן כסא מלכות משיח בן דוד, ע"י משיח בן יוסף שהוא מרחל, ולכן אמר יהונתן לדוד אתה תהיה למלך, ואני אהי' לך למשנה [שמואל א' כ"ג כ"ז], ולזה רמז גם כן נפלאה אהבתך לי מאהבת נשים [שמואל ב' א' כ"ו] דייקא, כמו שהיתה אוהבת רחל ללאה, כדוגמה זו ממש היתה אהבת דוד ויהונתן, אהבה שאינה תלויה בדבר ע"ש, ולפי זה לכך הוצרך הנס להיות בבגדים שילביש שאול את דוד לעלות כמדתו, כי בגדים אלו בגדי מלכות הם, והלבישם שאול לדוד כאשר עשתה רחל הכנה ללאה, ואם לא היו עולים כמדתו אין זו הכנה, ואח"כ היה שאול רודף את דוד, ואיה ההכנה שצריך לעשות לו בידיים, אם לא היה נעשה נס זה, שבגדי מלכות שהלבישם אליו עלו כמדתו, ואף על פי שהיה זה רק לשעה אחת די בזה. ועוד נ"ל עלו כמידתו, להורות דאף על פי שדוד המלך ע"ה הוא מלאה, הנה הוא אחוז גם ברחל, וכמ"ש רבינו האר"י ז"ל בשער הפסוקים שהוצרך לתקן את שניהם, בעבור שהיה אחוז בשניהם, ולכך עלו לו בגדי שאול המלך ע"ה, שהיה מרחל, כמדתו:

33. אז ישיר - מתן תורה [ע' שיג]

ז נשים שלא יצאו - צניעותן של מי היתה?

מדברי הגמ' משמע, שהטעם שלא יצאו נשי מואב לקדם את בני ישראל בלחם ובמים הוא מחמת שהקפידו ושמרו על צניעות גופם. אך המהרש"ל (יש"ש יבמות פ"ח אות י"ט) מבאר, שאין זה הפשט, ולא זו היתה הסיבה שלא יצאו נשי מואב, וז"ל:

ויש טועין בפשט הלכה ואומרים מאחר שהאשה דרכה להיות צנועה בבית משום הכי מואביות לא קדמו וחלילה שיאמר הפסוק כל כבודה בת מלך פנימה על האומה שדרכן בפריצות ובנות מואב יזכחו שבאו לאהל ישראל לזנות וכן הוא מן הגמנע ח"ו שישוה בנות מואב לשרה אשת אברהם וא"כ מאי מעליותא דשרה אמנו אלא ה"ק מה שלא היה להם לקדם לקראת נשי ישראל לפי שבנות ישראל היו באוהלים ולא היו יוצאות ממנו כל עיקר אפי' לקנות לחם ומים ודרך הקידום הוא על המיצר של החיל ומכאן משמע שדרך אשה חשובה להיות צנועה אף בדרך תדחיק בכל מה שתוכל להיות פנימה.

כלומר, בנות מואב לא היו צנועות, וסופם יזכחו שבאו לזנות, אלא בנות ישראל צנועות היו ולא יצאו מפתח אוהליהם, שנהגו כמנהג שרה אמנו בשעה שבאו המלאכים אל אברהם, ומאחר ולא יצאו בנות ישראל לא היתה לנשות מואב סיבה לצאת.

הנתינה – דביקות במידתו של הקב"ה

הסיבה לדחייתם של עמון ומואב

"לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה', גם דור עשירי לא יבוא להם בקהל ה' עד עולם. על דבר אשר לא קידמו אתכם בלחם ובמים... ואשר שکر עליך את בלעם בן בעור... לקללך" (דברי כג, ד-ה).

המתבונן במצווה זו של התורה, רואה שהנקודה העיקרית בעטייה הורחקו עמון ומואב כל כך, היא בשל העדר מידת החסד: "על דבר אשר לא קידמו אתכם בלחם ובמים"; זוהי הסיבה העיקרית. והגם שהפסוק מזכיר אף את שכירתו של בלעם לקלל את ישראל, ח"ו – אבל ראשית, הדבר לא הגיע לכלל ביצוע. ושנית, עניין זה שייך רק למואב, ואינו יכול להוות הסבר להרחקתו של עמון. ואכן, אם נדייק בלשון הפסוק נראה, שבעניין הלחם והמים נאמר: "אשר לא קידמו" – לשון רבים; ובעניין בלעם נאמר: "אשר שکر עליך", והכוונה למואב בלבד.

אם כן הסיבה העיקרית לפגם הרוחני החמור שנושאים בני עמון ומואב – פגם שאינו מאפשר את בואם בקהלה' עד עולם – היא העדר חסד. ומעידה לנו התורה, שפגם נפשי זה אינו יכול להימחות. גם אם אותו גר עמוני או מואבי יקיים את כל תרי"ג המצוות במשך שנים רבות, בכל זאת, לא ימחה הפגם שירש מאבותיו, והוא וצאצאיו יוכלו להינשא רק לגרים בדור ראשון, וכיוצא בזה (קיד' עב:). ומדוע? – מפני שאי אפשר להכניס לקהלה' נפש פגומה כל כך.

ביאתו-בקהל של גר עמלקי

ומנגד, בסוף הפרשה, מצווה התורה לדורות: "תמחה את זכר עמלק מתחת השמים, לא תשכח" (דברי כה, יט); והתורה מפרטת שם, את הדברים החמורים שעשה עמלק ואשר בסיבתם נגזרה עליו קְלִיָּה. ובכל זאת, לעניין חיתון עם גר עמלקי, הרי שעל-אף שיטת רבי

אליעזר ב"מכילתא" (סו"פ בשלח) שכלל אין מקבלים גר מעמלק, ידוע פסק הרמב"ם שאכן מקבלים גר עמלקי (הלי מלכים פ"ו א, ד – וכס"מ שם – ו. ואמרו שמקורו מהגמרא ב"גיטין" [נו:]). בעניין צאצאי המן שלמדו תורה בבני ברק. ומכיוון שלא נאמר דין מיוחד בתורה בקשר לעמלק, יהיה דינו, ככל הנראה, כאדומי – שהרי הוא נכדו של אדום (ברא' לו, יב) – וממילא, דור שלישי יבוא לו בקהלה' (דברי כג, ח"ט).

אם כן, העם העמלקי שחטאו חמור כל-כך; אותו עמלק שרק במחייטו יהיו שמו וכסאו של הקדוש-ברוך-הוא שלמים (תנח" תצא יא) – עָם ארוך זה, עדיף מעמון ומואב לעניין החיתון עם ישראל. וצריכים להסביר ולומר, שהמעשים החמורים שביצע ואשר בשלהם אין לו זכות קיום מתחת השמים – ניתנים בכל זאת לתיקון. אמנם לא מיד עם הגיור, אבל נכדו של גר עמלקי, יהיה כבר נקי לחלוטין מאותו פגם נפשי ויוכל לבוא-בקהל.

מדוע מותר מצרי לבוא בקהל?

וכן הוא בקשר למצרים: "לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו" (דברי שם). המצרים עשו חסד עם יעקב ובניו היורדים מצרימה, וקיבלו אותם בסבר פנים יפות. אמנם, הם עשו זאת לכבודם האישי – כדי שלא יאמרו שיוסף, המְשֻׁנָּה-לְמַלְכָם, הוא עבד – והם אמנם שיעבדו בהם אחר כך, והשליכו את בניהם ליאור, והחטיאו אותם – אבל אלו הם פגמים נפשיים הניתנים לתיקון. ומכיוון שלא נמצא בהם העדר-חסד מוחלט, הרי שעל-אף כל הרעות האיומות שעשו לנו, "דור שלישי יבוא להם בקהל ה'" (שם), והם עדיפים על-פני עמון ומואב – שבפועל, לא עשו לנו ולא כלום...

תביעה מיוחדת בשל כפיות-טובה

מובן שהדבר זוקק הסבר, וניתן לענות בשני מישורים:

ההסבר הפשוט הוא, שהתביעה על עמון ומואב בשל אי-עשיית חסד עם בני ישראל, הנה חזקה ביותר על רקע הצלתו של לוט אביהם בידי אברהם, שסיכן את חייו ונפש בני ביתו בהצלה זו. המתחייב היה, שבני לוט יכירו-טובה לבניו של אברהם, ויעשו עִמָם לפחות חסד מזערי זה

המסורה והקמת מלכות בית דוד ❖ ————— ❖ אז ישיר ❖ שכט

אחד לבשר את שרה, ואחד להפוך את סדום, ואחד לרפאות את אברהם.
שאין מלאך אחד עושה שתי שליחויות... ורפאל שריפא את אברהם, הלך
משם להציל את לוט.

ולכאורה הדברים סותרים את עצמם שבתחילה כתב שאין מלאך אחד
עושה שתי שליחויות, ולבסוף כתב שהמלאך רפאל, שבא
לרפאות את אברהם, הלך להציל את לוט. ובספר מעינה של תורה (שם),
הביא שכן הקשו המפרשים, ותמהו, מדוע לא נשלח מלאך אחר להציל
את לוט.

ובשם החידושי הרי"ם הביא ליישב קושיות אלו, וז"ל:

ברם, באמת ניצול לוט בזכותו של דוד המלך, שעתידי היה לצאת ממנו.
והנה, מה שהיה דוד המלך מותר לבא בקהל, על אף מוצאו המואבי,
הרי זה על פי ההלכה: 'לא יבא עמוני ומואבי - עמוני ולא עמונית,
מואבי ולא מואבית'. ומפרשים חכמינו טעמה של הלכה זו, שהרי נאמר
בתורה: 'לא יבא עמוני ומואבי... על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם
ובמים - ואין דרכה של אשה לקדם', כי על האשה להיות צנועה - 'כל
כבודה בת מלך פנימה', ואינה צריכה לקדם פני אנשים זרים בלחם ובמים
(יבמות ע"ו).

והרי ידוע, שבשמים קובעים הלכה בהתאם לפסק בין דין של מטה. יוצא
איפוא, שבשעה ששאלו המלאכים את אברהם: 'איה שרה אשתך', והוא
השיב להם: 'הנה באהל - צנועה היא' (להלן פסוק ט', רש"י) - אזי
נתחדשה ההלכה, שאין דרכה של אשה לקדם, וממילא גם ההלכה של
'מואבי ולא מואבית'.

לפיכך, בשעה שנשלחו המלאכים, עדיין אי אפשר היה לשלוח מלאך מיוחד
להציל את לוט, כיון שעדיין לא היה אז ברור אם ראוי להצילו אם לאו,
מאחר שזכותו של דוד עוד לא היתה בטוחה כל עוד לא נתבררה ההלכה,
אם יתא כשר לבוא לקהל לאחר אשר יצא מלוט. רק כאשר השיב אברהם:
"הנה באהל" ונתבררה ההלכה כי 'עמוני ולא עמונית, מואבי ולא מואבית'
- נתברר יחד עם זה, כי צריך להציל את לוט בזכותו של דוד, ורק אז
נמסרה למלאך השליחות להציל את לוט.

של ❖ אז ישיר ❖ ————— ❖ מאמרי יסודות המסורה

תורף דבריו, שכל זמן שלא ביקרו המלאכים את אברהם לא היה ראוי
עדיין לוט להינצל, וממילא לא נתמנה מלאך להצלתו. הטעם לזה
הוא, שכל זמן שלא נקבעה ההלכה של 'מואבי ולא מואבית' לא היתה
סיבה להציל את לוט, שהצלתו תלויה היתה בכניסתה של רות נכדתו לכלל
ישראל, בכדי להוציא ממנה את דוד המלך ומלך המשיח. רק כאשר הכריע
אברהם אבינו שאין דרכה של אשה לצאת וע"כ לא יצאה שרה אל
המלאכים, נקבע דין זה לדורות, ותוצאה ישירה של הכרעה זו היתה שבנות
מואב פטורות היו מלקדם את פני בני ישראל בלחם ובמים², שאין דרכה
של אשה לצאת, וממילא הוכרע שרק הזכרים של עמון ומואב פסולים
מלבא בקהל, ונקבע להלכה 'מואבי ולא מואבית'. אז התחדשה סיבה
להצלת לוט, ונתמנה המלאך לשליחות הצלתו.

הרי שמעשיה של שרה, והכרעתו של אברהם אבינו, יצרו דין חדש של
'מואבי ולא מואבית', וכתוצאה מדין זה, ניצל לוט ממנו נולד דוד
המלך, ומשיח בן דוד העתיד לצאת ממנו!